

RESTAUROVÁNÍ SOUBORU LITOFANIÍ ze sbírky hradu Loket

LUCIE KALIŠOVÁ
Lucie@restatelier.cz

REST
atelier

Litofanie jsou tenké porcelánové reliéfní destičky, které využívají různých stupňů průsvitnosti v závislosti na hloubce reliéfu. Při prosvícení pak tvoří obraz, který působí plasticky. Tento specifický způsob prezentace stanovuje estetické požadavky na restaurování, zejména pokud je cílem jejich využití pro expoziční účely. Restaurované litofanie pocházejí ze sbírky hradu Loket a je plánováno zařazení je do výstavních prostor. Jednotlivé destičky budou adjustovány na válcové konstrukci a budou

prosvíceny. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k restaurátorskému zásahu, který zahrnoval komplexní čištění, odstranění nevhodného číslování a jeho nahrazení vhodnějším způsobem, který není patrný při prosvícení. U dvou litofanií byl prováděn rekonzervační zásah, v jehož rámci byla odstraněna adheziva z předchozího restaurování. Tři litofanie byly nově lepeny a u tří byly doplňovány ztráty. Každý krok vyžadoval testování a hledání optimálních materiálových i estetických řešení.

abstrakt

Obr. 01: L03407, před čištěním

Obr. 02: L03407, zadní strana

Obr. 03: L03407, průběh čištění

Obr. 04: L03407, po čištění

Obr. 05: L03349, před čištěním

Obr. 06: L03349, po čištění

před

- Soubor 16 litofanií vyrobených v Lokti a Horním Slavkově
- 10 ks signováno J. Wolferm, datace 1915–1932
- Tematika:** Portréty významných osobností (Obr. 05), žánrové výjevy, Naroznění paně (Obr. 18), 3 exempláře reprodukce Madonny della Seggiola od Rafaela Santi (Obr. 01 a 25)

- Předměty jsou značně **znečištěné**
- Čísla** systematické evidence jsou **viditelná při prosvícení**
- Dvě litofanie jsou **nevhodně slepeny** (Obr. 22)
- U tří jsou patrné **ztráty materiálu** (Obr. 11 a 14)
- Jedna je **rozbitá** a drží pohromadě díky adjustaci v dřevěném rámu (Obr. 18)

Obr. 07: L03349, znečištěná prashlina

Obr. 08: L03349, zabal

Obr. 09: L03349, prashlina po čištění

Obr. 10: L02327, před restaurováním

Obr. 11: L02327, průběh lepení

Obr. 12: L02327, po lepení a doplnění ztráty

- Porcelán jako materiál je **stabilní**
- Nevhodnější je čištění pomocí **vody** a neutrálního detergentu **Syntapon L**
- Adheziva i laky použité pro číslování lze nabrat **acetonem**

- Pro doplňky se ukázal nevhodnější **Hxtal NYL-1 plněný amorfním SiO₂**
- Nejlépeš optické vlastnosti pro barevné retuše měl lak **Pébeo Vernis anti UV Mat**, tonovaný pigmenty **Deffner & Johann Titanweiß Rutil**

průzkum

Obr. 13: L02327, po restaurování

Obr. 14: L03343, před restaurováním

Obr. 15: L03343, po doplnění ztráty

Obr. 16: L03343, prosvícení doplnění

Obr. 17: L03343, po barevné retuši

Obr. 18: L01854, před restaurováním

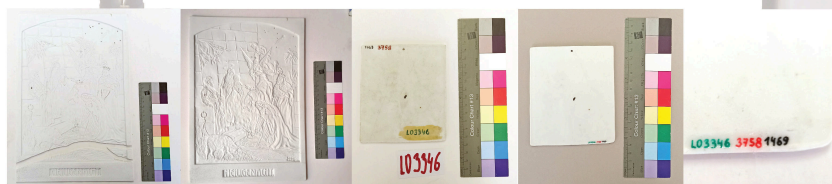
Obr. 19: L01854, demontáž

záměr, postup

Restaurátorský záměr byl konzultován a korigován zástupci památkové péče z NPÚ v Lokti a byl schválen zadavatelem práce. Postup práce byl proveden v souladu se záměrem.

- Demontáž:** Litofanie L01854 byla vyjmuta z dřevěného rámu. Mechanicky byl odstraněn tmel a byly vyjmuty hřebíčky, které fixovaly litofanie v rámu (Obr. 18–20).
- Čištění:** U každého předmětu bylo zdokumentováno a pomocí acetonu odstraněno původní číslování. Následovalo čištění vložnou vodou s neutrálním detergentem (Obr. 03). Litofanie L03349 byla čištěna zabalom do buničiny s 15 % peroxidem vodíku (Obr. 05–09). Zabal byl průběžně kontrolován a po dvou hodinách byl předmět vyjmut a neutralizován v destilované vodě.
- Rozlepení:** Rekonzervované litofanie byly rozlepeny v zabal s acetonem. Po půl hodině se spoje rozvolnily. Zbytky adheziva byly dočištěny mechanicky.

- Lepení:** Lomové hrany byly očištěny acetonem, sestaveny a fixovány páskou Scotch Magic Invisible (Obr. 11). Adhezivum Hxtal NYL-1 bylo aplikováno kapilárně. Přetoky byly odstraněny ihned acetonem.
- Doplňování:** Styčné plochy mezi porcelánem a doplňky byly ošetřeny separačním nátěrem 15 % Paraloidu B-72 v toluenu pro zajištění reverzibility. Ztráty byly nahrazeny doplňky z Hxtal NYL-1 s amorfním SiO₂, které byly po vytvrzení mechanicky opracovány (Obr. 12, 15 a 16).
- Barevné retuše:** byly provedeny při prosvícení. Rozdílná průsvitnost byla imitována nanesením vrstev matného laku Pébeo Vernis anti UV Mat s pigmentem Deffner & Johann Titanweiß Rutil (Obr. 13 a 17).
- Číslování:** bylo provedeno perkem a tušemi Koh-i-Noor mezi dvě vrstvy 30 % Paraloidu B-72 v toluenu. (viz Obr. 23 a 24).

Obr. 20: L01854, po rozebrání a čištění

Obr. 21: L01854, po restaurování

Obr. 22: L03346, po převzetí

Obr. 23: L03346, po čištění a číslování

Obr. 24: L03346, nové číslování

prevence

- Stabilní adjustace v bezprašném klimaticky stabilním prostředí**
- vzdušná vlhkost v rozmezí 40 % – 60 %**
- teplota okolo 20 °C**
- Vyvarování se intenzivnímu slunečnímu záření, náhlým výkyvům teploty a relativní vlhkosti**
- Revize předmětů každé 2 roky**

závěr

- Restaurátorským zásahem se podařilo uvést litofanie do čistého, stabilního a celistvého stavu, který vyhovuje expozičním požadavkům.
- Při lepení byl použit Hxtal NYL-1, přestože jeho reverzibilita je omezená. Volba tohoto materiálu byla motivována malou tloušťkou střept, která minimalizovala styčnou plochu pro lepení. Zároveň bylo nutné zajistit pevnost spojí a celkovou stabilitu předmětů, což byl klíčový požadavek zadavatele vzhledem k plánované instalaci v expozici.
- Hxtal NYL-1 byl využit i pro výrobu doplňků, jejich reverzibilita byla zajištěna aplikací separačního nátěru Paraloidu B-72.
- Barevné retuše byly provedeny při prosvícení, aby bylo možné co nejvíce napodobit míru průsvitnosti.
- Číslování bylo provedeno menším měřítkem a v místech, kde nepůsobí rušivě při prosvícení.

Obr. 25: L03394, po restaurování a prosvícení

literatura

- HANYKÝŘ, V., KUTZENDÖRFER, J. **Technologie keramiky**. Praha: Silikátový svaz, 2008. ISBN 978-80-86882-48-1, s.
- KUBICKÁ, R., ZELINGER, J. **Výkladový slovník malířství, grafika, restaurátorství**. Praha: Grada, 2004. ISBN 987-80-247-9046-6, s.
- SVOBODOVÁ, L. **Zásady restaurování slinuté keramiky**. In: Zpravidoj STOP, svazek 13, č. 1, Praha, 2010. ISSN 1212-4168, s. 62, 64, 69.
- HEIDINGSFELD, V. **Lepení a lepidla**. Lepidla v památkové péči. Praktické zkušenosti. In: Zpravidoj STOP Lepidla v památkové péči. Slany, 2010. ISSN 1212-4168, s. 12.
- KLOUZKOVÁ, A., HANYKÝŘ, V. **Keramiky – podmínky vhodné pro uložení v depozitářích**. In: Zpravidoj STOP Depozitáře – obecné zásady. Praha: Národní muzeum, 2006, s. 50.
- ACTON, L., SMITH, N. **Practical ceramic conservation**. Ramsbury, Marlborough, Wiltshire. In: Crosswood Press, 2003. ISBN 18-612-6483-6, s. 49, 54.
- Profesní etický kodex konzervátora-restaurátora**. Praha: AMG ČR, 2009, s. 1.